

**Vevelstad
kommune**

**VEVELSTAD KOMMUNE –
JORDVERNSTRATEGI 2025 - 2035**

Innhold

1.0 Forord	2
1.1 Hva er jordvern og hvorfor er det viktig	3
2.0 Internasjonale, nasjonale og regionale føringer	4
2.1 Internasjonale føringer.....	4
2.2 Nasjonale føringer	4
2.2.1 Lovverket	4
2.2.2 Statlige planretningslinjer.....	5
2.3 Regionale føringer	5
3.0 Vevelstad kommune.....	6
3.1 Arealgrunnlag	6
3.2 Arealutvikling	6
3.3 Nedbyggingspress og nydyrking	7
4.0 Målsetning for vern av dyrka og dyrkbar jord i Vevelstad kommune	8
4.1 Hovedmål	8
4.2 Delmål.....	8
5.0 Oppsummering	10
6.0 Tiltak	11
7.0 Revisjon av planen	12

1.0 Forord

Vevelstad kommune har et vakkert og variert landskap med verdifulle naturressurser. Landbruket spiller en sentral rolle i kommunens identitet, kulturhistorie og økonomi. Jordbruksarealene danner grunnlaget for en variert planteproduksjon som bidrar til mat til mennesker samt fôr til husdyr for produksjon av kjøtt, melk og egg innad i kommunen. Jordbruksarealene er ikke bare grunnlaget for matproduksjon, men bidrar også til biologisk mangfold, karbonlagring og et attraktivt kulturlandskap.

I en tid med økende press på landbruksarealer, er det viktig å ha en bevisst strategi for å forvalte den dyrkbare jorda på en bærekraftig måte. Denne jordvernstrategien legger føringer for hvordan Vevelstad kommune skal ivareta sine jordbruksarealer for fremtidige generasjoner.

Landbruket er en viktig næring i Vevelstad kommune. Store deler av de bebodde delene av kommunen er matjord, og er en viktig arealressurs, både for kommunen, men også nasjonalt. I Norge er kun 3% av landarealet jordbruksareal.

Vevelstad har begrenset med dyrkbar jord. En jordvernstrategi bidrar til å sikre at denne jorda ikke går tapt til andre formål, som boligbygging eller industri. Dette er viktig for å opprettholde landbruksproduksjonen i kommunen, som igjen er viktig for våre lokale bønder, Vevelstad kommune og nasjonalt.

1.1 Hva er jordvern og hvorfor er det viktig

Jordvern omhandler det å ta vare på den begrensede mengden dyrkbar jord vi har i Norge. Det betyr å unngå å bygge ned matjord for å bruke den til andre formål, eksempelvis bolig-, veiutbygging eller industriområder.

Hva bidrar jordvern til?

- **Matsikkerhet:** Jord er en grunnleggende ressurs for å produsere mat. Ved å ta vare på matjorden sikrer vi at vi kan produsere mat til befolkningen i fremtiden.
- **Biologisk mangfold:** Matjord er et levende økosystem med et rikt mangfold av planter, dyr og mikroorganismer. Jordvern bidrar til å bevare dette mangfoldet.
- **Klima:** Jord lagrer karbon og spiller en viktig rolle i å regulere klimaet.
- **Landskap og kulturarv:** Jordbrukslandskapet er en viktig del av norsk kulturarv og identitet.

Som kommune er man pliktig til å tenke på generasjonene som kommer etter oss. Derfor er punktene nevnt ovenfor viktig å ha med i arealplanleggingen.

Jordvern ivaretas i Norge gjennom følgende punkter:

- **Lovverk:** Jordloven er den viktigste loven for jordvern i Norge. Loven har som formål å sikre at jordbruksarealene brukes på en måte som er mest bærekraftig for samfunnet i et langt perspektiv.
- **Plan- og bygningsloven:** PBL gir kommunene ansvar for å planlegge arealbruken i sine områder. Kommunene skal ta hensyn til jordvern i sin arealplanlegging.
- **Jordvernstrategi:** Regjeringen har en nasjonal jordvernstrategi som setter mål for hvor mye jordbruksareal som skal bevares. Gjeldene strategi fra 2023 inneholder en målsetting om at den maksimalt skal omdisponere 2000 dekar dyrka jord årlig innen 2030.

Kilde: Regjeringen. 26.05.23: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-jordvernstrategi-nytt-skjerpa-mal-for-jordvern/id2979354/>

2.0 Internasjonale, nasjonale og regionale føringer

2.1 Internasjonale føringer

Verden står overfor store utfordringer knyttet til klimaendringer og bærekraftig utvikling. I 2015 vedtok FN 17 bærekraftsmål som skal bidra til å løse disse utfordringene innen 2030. Disse målene angår alle land, inkludert Norge og da også Vevelstad kommune.

Jordvern spiller en sentral rolle i å nå mange av disse målene, faktisk omhandler det hele 13 av 17 mål. FNs klimapanel har slått fast at matproduksjon og tilgang til vann er under press globalt, noe som understreker viktigheten av å ta vare på matjorda. Også Vevelstad kommune må forholde seg til internasjonale avtaler og FNs bærekraftsmål i sitt arbeid med jordvern.

I Vevelstad kommunes samfunnsplan har man inkludert tre av 13 relevante bærekraftsmål fra FN.

- **Mål 3: Sikre god helse og fremme velvære for alle aldersgrupper:** Forurensset jord og vann kan ha negative konsekvenser for menneskers helse. Jordvern bidrar til å sikre trygge og sunne omgivelser.
- **Mål 11: Gjøre byer og menneskelige bosetninger inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige:** Planlegging av tettsteder og infrastruktur må ta hensyn til jordvern for å sikre bærekraftig arealbruk.
- **Mål 15: Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer på land, forvalte skogene bærekraftig, bekjempe ørkenspredning, stans og reversere landforringelse, og stanse tap av arts mangfold:** Jord er en viktig del av økosystemene på land og huser et rikt biologisk mangfold. Jordvern bidrar til å bevare habitater og beskytte arter.

Kilder: FNs bærekraftsmål. 01.02.2024. <https://fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

Vevelstad kommunes kommuneplanens samfunnsdel 2020 – 2032. 2020.

<https://www.vevelstad.kommune.no/tjenester/planer-og-horinger/kommuneplan/kommuneplanens-samfunnsdel/>

2.2 Nasjonale føringer

Stortinget har siden 2015 vedtatt stadig strengere jordvernstrategier. Den nyeste er fra 2023 og setter et mål om maksimalt 2000 dekar omdisponert mark årlig innen 2030. Tidligere mål ble nådd før tiden. Det fremheves at jordvern er en viktig samfunnsinteresse som all arealplanlegging må ta hensyn til.

2.2.1 Lovverket

Plan- og bygningsloven, sammen med jordloven, er de viktigste verktøyene for å sikre jordvern i Norge. Plan- og bygningsloven setter rammer for arealplanlegging og gir

kommunene ansvar for å balansere ulike interesser, inkludert jordvern. Jordloven forbyr omdisponering av dyrket mark, men dette kan fravikes i arealplaner. Jordlovens virkeområde er som regel der plan- og bygningsloven definerer som LNFR-områder.

2.2.2 Statlige planretningslinjer

Kommunens arealplanlegging må følge statlige retningslinjer for bolig, areal, transport, klima og energi. Retningslinjene for fortetting og jordvern er spesielt viktige:

«Potensialet for fortetting og transformasjon bør utnyttes før nye utbyggingsområder tas i bruk. Nye utbyggingsområder bør styres mot sentrumsnære områder med mulighet for utbygging med mindre arealkonflikter. Utvikling av nye, større boligområder må sees i sammenheng med behovet for infrastruktur».

Kilde: Regjeringen. 20.06.2023. https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan_bygningsloven/planlegging/plansystem_prosess/nasjonale_planoppgaver/id2835787/?expand=factbox2836118

2.3 Regionale føringer

Statsforvalteren i Nordland vedtok 11.01.2022 «Strategisk plan for jordvern i Nordland 2022-2025». Planen vektlegger jordvern som en viktig del av bærekraftig arealforvaltning og matsikkerhet, og tar sikte på å redusere tap av dyrka og dyrkbar jord.

Planens setter konkrete mål for å redusere tap av dyrka og dyrkbar jord, opprettholde driften på jordbruksarealene, samt sikre beiteressurser i utmark. Videre ønsker statsforvalteren å øke forståelsen for jordvern, styrke jordvern i plansaker samt fremme bærekraftig forvaltning av jordbruksarealene. Planen skisserer en rekke tiltak for å nå målene, inkludert opplæring, veiledning, kartlegging av jordsmonn og oppfølging av driveplikt.

Det fremheves at plan- og bygningsloven er det viktigste verktøyet for å sikre jordvern. Kommunene har ansvaret for å ta hensyn til jordvern i arealplanleggingen. Jordloven trekkes også frem, med at den inneholder et generelt forbud mot omdisponering av dyrka og dyrkbar jord. Videre vises det til at klimaendringene vil påvirke jordbruket og forutsetningene for matproduksjon. Jordvern trekkes derfor frem som en viktig del av klimatilpasningen for kommunene i Nordland fylke.

«Strategisk plan for jordvern i Nordland 2022-2025» gir en helhetlig oversikt over jordvernarbeidet i Nordland og gir klare retningslinjer for hvordan Statsforvalteren, kommunene og fylkeskommunen skal arbeide sammen for å nå målene.

Kilde: Statsforvalterne i Nordland. 11.01.2022.
<https://www.statsforvalteren.no/siteassets/fm-nordland/dokument-fmno/landbruk-og-mat-dokumenter/jordvern-dokumenter/strategisk-plan-for-jordvern-i-nordland-2022-2025.pdf>

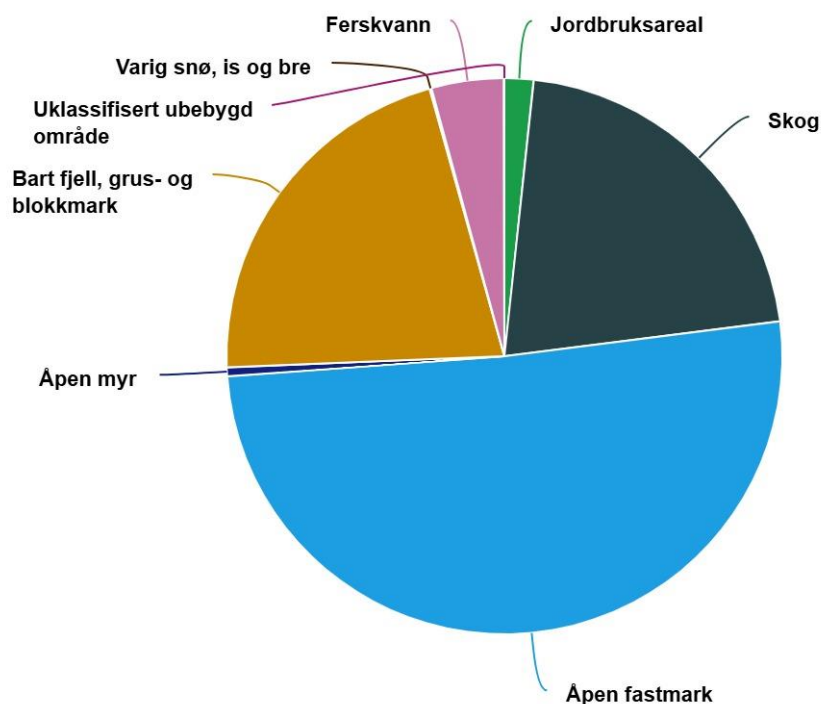
3.0 Vevelstad kommune

3.1 Arealgrunnlag

Vevelstad kommune har i følge SSB 9,16 km² ubebygd jordbruksareal i kommunen.

Ubebygd areal

Tall i km²

Kilde: Arealbruk og arealressurser, Statistisk sentralbyrå

Nibios arealkartlegging viser at Vevelstad kommune har 6454 dekar fulldyrka jord, 455 dekar overflatedyrka og 2327 dekar med innmarksbeite. Av kommunens totale areal utgjør fylldyrka jord 1,2%, overflatedyrka 0,1% og innmarksbeite 0,4%. Videre viser Nibio til at siden under 10% av Vevelstads dyrka jord er jordsmonnsskartlagt, så finnes det ikke en oversikt som viser kvaliteten på jorda i kommunen. Jordbruksarealene i Vevelstad brukes hovedsakelig til grovkornproduksjon og til innmarksbeite.

Kilde: Nibio. 07.11.2024. <https://arealbarometer.nibio.no/nb/fylker/nordland-nordlanna/kommuner/vevelstad/>

3.2 Arealutvikling

Vevelstad kommune kjennetegnes av en desentralisert bosetningsstruktur. Kommunen er i en fase med både befolkningsvekst og næringsutvikling, noe som blant annet innebærer etablering av nytt settefiskanlegg og boligområde. Statistisk sentralbyrå (SSB) rapporterer at 5 dekar dyrka jord ble nedbygd i perioden 2018-2022. Samtidig viser samme kilde at det i samme periode ble godkjent nydyrking av 21 dekar jordbruksareal.

Kilde: SSB. 13.10.2023. <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/areal/arealprofiler-2023>

3.3 Nedbyggingspress og nydyrking

I Vevelstad kommune, som i resten av landet, er det flere faktorer som kan bidra til press på den dyrka jorda.

Boligutbygging:

- Ubebygde tomter som ligger på dyrka jord.
- Fortetting av eksisterende boligområder
- Enkelttomter bør prioriteres i områder utenfor dyrka jord.

Næringsutvikling:

- Nye næringsarealer
- Store næringsbygg krever ofte flate arealer, noe som gjør det utfordrende å finne alternative plasseringer.

Landbrukets egen nedbygging:

- Modernisering av driftsbygninger krever store, flate arealer.
- Utfordrende å finne egnede arealer som ikke er dyrka jord.

Fritidsbebyggelse

- Vil bidra til økt veibygging samt mulighet for konflikter med beitearealer

Transport

- Utbygging av gang- og sykkelveier

Det kan i enkelte tilfeller være mulig med nydyrking for å erstatte arealer. Nydyrking er et godt tiltak, men bør ikke kun utføres for å erstatte tap av dyrka jord, men også som et tiltak for følgende punkter:

- **Økt produksjon:** Mer dyrka jord bidrar til økt produksjon for landbruket.
- **Mer effektiv drift:** Nydyrking kan gi bønder større og mer sammenhengende arealer å dyrke, noe som kan effektivisere driften.
- **Bedre utnyttelse av ressurser:** Dyrking av tidligere ubrukte arealer kan bidra til bedre utnyttelse av tilgjengelige ressurser.
- **Økonomiske muligheter:** Nydyrking kan skape nye økonomiske mulighet for landbruket.

Det er imidlertid viktig å huske på at nydyrking også kan ha negative konsekvenser, som tap av naturmangfold og karbonutslipp. Det er derfor viktig at nydyrking skjer på en bærekraftig måte og at man tar hensyn til miljøet.

4.0 Målsetning for vern av dyrka og dyrkbar jord i Vevelstad kommune

Vevelstad kommunes ambisjon er å praktisere jordvern for å begrense både nedbygging og omdisponering av verdifulle jordbruksarealer. Som offisiell statistikk viser, så har kommunen lite jordbruksarealer i dag, og det er derfor viktig at man har en ambisjon om å beskytte mot framtidig nedbygging og omdisponering av disse arealene i fremtiden.

Vevelstad kommunes mål med jordvernstrategien tar utgangspunkt i både den nasjonale og den regionale jordvernstrategien. Dette målet står frem til 2035.

4.1 Hovedmål

- 1. I samsvar med prinsippet om bærekraftig utvikling vil Vevelstad kommune prioritere vern av dyrka jord. Omdisponering av arealer til andre formål enn jordbruk skal kun skje etter en helhetlig vurdering av samfunnsmessige behov og der ingen andre alternative løsninger er mulig.***

4.2 Delmål

1. Vevelstad kommune vil i neste planperiode prioritere bærekraftig arealbruk og vern av dyrka jord. Dyrka og dyrkbar jord skal i hovedsak forbli jordbruksarealer. Utbygging til samferdsel, næring eller offentlige formål skal kun skje etter en grundig vurdering av alternative løsninger. I arealer for sentrumsformål kan imidlertid utbygging på dyrka jord være aktuelt for å oppnå en fortetting og mer effektiv arealutnyttelse.
2. Vevelstad kommune vil aktivt vurdere om områder med dyrka eller dyrkbar jord som er avsatt til utbygging skal bevares. Dette gjøres ved å enten fjerne disse områdene fra utbyggingsplaner, eller bytte de ut med andre arealer. Eldre reguleringsplaner som tillater nedbygging av dyrka jord, men hvor utbyggingen ikke har blitt realisert, skal gjennomgås. Målet er å enten tilbakeføre disse områdene til LNFR eller redusere en eventuell utbygging.
3. For å beskytte dyrka og dyrkbar jord, skal man unngå å plassere bygninger og veier knyttet til landbruket på slike arealer. Det skal alltid undersøke om det finnes alternative løsninger først.
4. Vevelstad kommune ønsker å bevare dyrka og dyrkbar jord. Derfor skal slik jord som hovedregel ikke fradeles landbrukseiendommer, uansett om det gjelder fradeling av gårdstun, enkeltboliger, nye tomter eller tilleggsareal til eksisterende eiendommer. Hvis det likevel søkes om fradeling dyrka eller dyrkbar jord, må det forklares hvorfor det ikke er mulig å benytte andre alternative løsninger.

5. Når utbygging fører til at dyrka jord må bygges ned, skal den verdifulle jorda tas vare på og benyttes på nytt. Først skal det kartlegges hvor mye dyrka jord som trengs innenfor byggeområdet. Overskuddsjorda skal deretter benyttes til å dyrke opp nye jordbruksarealer eller til å forbedre jorda på andre eksisterende jordbruksarealer.

5.0 Oppsummering

Jordvern er et viktig tema, og spesielt for Vevelstad kommune som har begrenset med dyrkbar jord. Jordvern handler om å ta vare på den dyrkbare jorda og unngå nedbygging til andre formål. Dette er viktig for å sikre matproduksjon, biologisk mangfold og en bærekraftig utvikling for Vevelstadsamfunnet.

Vevelstad kommunes jordvernstrategi tar utgangspunkt i internasjonale, nasjonale og regionale føringer. FNs bærekraftsmål vektlegger betydningen av jordvern for å sikre matsikkerhet, god helse, bærekraftige samfunn og økosystemer. Nasjonalt har Stortinget vedtatt strenge jordvernstrategier, og Plan- og bygningsloven gir kommunene ansvar for å ivareta jordvern i arealplanleggingen. Regionalt har Statsforvalteren i Nordland utarbeidet en strategisk plan for jordvern med fokus på å redusere tap av dyrka jord.

Vevelstad kommune har et areal på 9,16 km² med ubebygd jordbruksareal. Kommunen står overfor et nedbyggingspress på grunn av boligutbygging, næringsutvikling og fritidsbebyggelse. Nydyrking kan være et avbøtende alternativ for å erstatte tap av dyrka jord, men det er viktig at det skjer på en bærekraftig måte.

Vevelstad kommunes mål med jordvernstrategien er å bevare dyrka og dyrkbar jord for fremtidige generasjoner. Kommunen vil unngå nedbygging og omdisponering av jordbruksarealer, og kun tillate det i spesielle tilfeller der det er absolutt nødvendig for å dekke viktige samfunnsbehov.

Vevelstad kommune vil samarbeide med Statsforvalteren og fylkeskommunen om jordverntiltak, involvere grunneiere og landbruksnæringen i planleggingsprosesser, og øke kunnskapen om jordvern blant politikere, saksbehandlere og innbyggere.

6.0 Tiltak

Generelle tiltak:

- Unngå nedbygging og omdisponering av dyrka og dyrkbar jord.
- Prioritere fortetting og transformasjon av eksisterende bebygde områder.
- Styre nye utbyggingsområder mot sentrumsnær områder.
- Vurdere alternative lokaliseringer før utbygging på dyrka jord tillates.
- Gjennomgå eldre reguleringsplaner før utbygging på dyrka jord tillates.
- Unngår plassering av landbruksrelaterte bygninger og veier på dyrka jord.
- Som hovedregel ikke fradele dyrka eller dyrkbar jord til landbrukseiendommer.
- Ved nedbygging av dyrka jord, skal jorda tas vare på og benyttes til nydyrking eller forbedring av eksisterende jordbruksarealer.

Konkrete tiltak:

- Kartlegge jordkvalitet og jordtyper i kommunen.
- Identifisere og vurdere områder for potensiell nydyrking.
- Støtte tiltak som fremmer bærekraftig landbruksdrift.
- Informere og veilede om jordvern i byggesaker og planprosesser.

Planlegging og samarbeid:

- Implementere jordvernstrategien i arealplanleggingen
- Samarbeide med Statsforvalteren og fylkeskommunen om jordverntiltak.
- Involvere grunneier og landbruksnæringen i planleggingsprosesser.
- Øke kunnskapen om jordvern blant politikere, saksbehandlere og innbyggere.

7.0 Revisjon av planen

Revidert plan må vedtas av kommunestyret. Planen gjennomgås av Plan- og ressursjefen.